

gazeta. – 2011. – №51 (462). – 27 dekabnja. – S.3.

Masayev M.V., Doctor of Philosophical Sciences, Ass. Prof., Head of Laboratory of the Faculty of Sociocultural Activity and Musical Art, Crimean University of Culture, Arts and Tourism (Ukraine, Simferopol), mikhail-masayev@yandex.ru

Whether the Empire Putin – Medvedev Swallow the Ukraine? Review on a monograph: Vasilishin R.N. Empire. – Saint-Petersburg: Piter, 2011. – 240 p.

Masayev M.V., доктор філософських наук, доцент, завідуючий лабораторією факультету соціокультурної діяльності та музичного мистецтва, Кримський університет культури, мистецтва і туризму (Україна, Сімферополь), mikhail-masayev@yandex.ru

Чи поглине імперія Путіна – Медведєва Україну? Рецензія на монографію: Василюшин Р.Н. Імперія. – СПб.: Пітер, 2011. – 240с.

* * *

Нікольченко Ю.М.

, доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності, Маріупольський державний університет, (Україна, Маріуполь), nikolchenko46@mail.ru

КУЛЬТУРНО–МИСТЕЦЬКА УКРАЇНА В РЕГІОНАЛЬНИХ ВИМІРАХ: МИТЦІ, ХУДОЖНІ КОЛЕКТИВИ ТА ОРГАНІЗАТОРИ КУЛЬТУРНО–МИСТЕЦЬКОГО ЖИТТЯ КРАЮ (рецензія на монографію: Виткалов С.В. / Сергій Виткалов. – Рівне : Дятлик М., 2014. – 362 с., іл.)

У 2012 році в числі 65 наукового вісника “Гілея” було надруковано нашу рецензію на монографію доцента кафедри культурології Рівненського державного гуманітарного університету, кандидата мистецтвознавства Сергія Виткалова “Рівненщина: культурно–мистецький потенціал в парадигмах сучасності”. Минуло лише два роки і рівненський науковець представив широкому загалу свою наступну монографію: “Культурно–мистецька Україна в регіональних вимірах”, яка, по суті, є логічним продовженням його наукових досліджень і плідного творчого пошуку на ниві духовного розвитку держави.

У монографії подано широке культурне тло, на якому зображено “творчі портрети” митців різних сфер діяльності та організаторів культурно–мистецького життя чудового поліського краю. За їхніми творчими характеристиками автор дослідження представив широке уявлення про творчий потенціал, простір і тенденції розвитку сучасної Рівненщини у контексті загальнодержавної політики в сфері культури і мистецтва.

Питання організації функціонування культурницької галузі на прикладі окремого регіону України, професійне регулювання її механізмів є важливим як із теоретичного, так і з практичного погляду в умовах, коли однією з головних проблем розвитку будь–якого культурно–мистецького сегменту, особливо на обласному рівні, була і залишається проблема кадрів.

Неможливо собі уявити духовний розвиток сучасного українського суспільства від сільської громади до жителів обласного центру, без самовідданої праці професіоналів – керівників управління і відділів культури обласних і районних державних адміністрацій, міськвиконкомів, установ і закладів культури та мистецтва всіх рівнів, професійних мистецьких і любительських художніх колективів, майстрів мистецтв, працівників культурно–освітньої галузі.

Проте, до цього часу проблема кадрового потенціалу культурно–мистецької галузі на регіональному рівні не була предметом фундаментального наукового вивчення. Цим і зумовлена актуальність монографії.

С.В. Виткалов опрацював чимало документів, архівних матеріалів, значну історіографію та цілу низку нарративних джерел. В процесі визначення актуальності теми та стану наукового розроблення проблеми він аналізує як загальноісторичні, так і культурологічні праці. А наукова новизна дослідження виявляється у тому, що були залучені неопубліковані джерела ряду центральних та декількох обласних державних архівів України, великий обсяг статистичного і публіцистичного матеріалу, який досі не був об’єктом спеціального дослідження.

Аналізуючи культурний простір Рівненщини в особистостях як феномен доби, автор монографії поставив перед собою декілька важливих завдань, присвятивши їхньому розв’язанню окремі розділи дослідження:

- з’ясувати стан наукової розробки досліджуваної проблеми;
- виявити та проаналізувати джерельну базу наукового пошуку;
- узагальнити науково–теоретичні та методологічні підходи до досліджуваної проблеми;
- розглянути теоретико–методологічні засади сучасного регіонального культурного простору;
- охарактеризувати соціокультурний контекст становлення особистості митця;
- висвітлити декоративно–ужиткові вектори розвитку Волині в особистостях;
- визначити місце і роль художнього фото сучасної Рівненщини в координатах періодичної преси та практичної діяльності;
- проаналізувати форми прояву театральної творчості у добу новітньої історії України;
- прослідкувати художнє життя краю у парадигмах нових організаційних структур;
- створити “творчі портрети” організаторів культурно–мистецького життя краю;
- охарактеризувати культурно–освітню діяльність в умовах сьогодення;
- проаналізувати культурно–мистецькі процеси в регіоні як відображення тенденцій розвитку культури України.

Уважний і вдумливий аналіз дозволив автору у повній мірі розкрити основні завдання, які він ретельно розв’язує, а системний підхід допоміг створити цілісну картину взаємодії кадрового чинника з напрямками культурно–мистецької діяльності в регіональних умовах, які тією, або іншою мірою впливали на життєво важливі процеси розвитку національної духовності.

Монографія складається з дев’яти розділів, списку використаних джерел та літератури і резюме (українською та англійською мовами) до кожного розділу, загального висновку, іменного і географічного покажчиків. Видання містить значний фотоілюстративний матеріал, в якому представлені портрети знаних організаторів та працівників культури і мистецтва Рівненщини і сюжетний видовищний ряд. Загальний обсяг роботи складає 362 сторінки, а список джерел і літератури налічує 532 позиції.

У першому розділі дослідження автор, використовуючи теоретико-методологічні засади, наукову літературу і джерела ґрунтовно аналізує особливості сучасного місцевого духовного простору в Україні “як бурхливе зростання регіональної самосвідомості, намагання відійти від культурного диктату центру”.

Хронологічними межами роботи обраний період від проголошення незалежності України у 1991 р. до 2013 р. коли в її регіонах поширюються сучасні культурно-мистецькі процеси та здійснюються спроби їхнього теоретичного обґрунтування.

Практична значимість монографії, на думку дослідника, полягає у її використанні з метою поширення культурно-мистецького досвіду Рівненщини в інших регіонах, а також для підготовки фахівців галузі у вишах (на прикладі Рівненського державного гуманітарного університету) та в системі підвищення кваліфікації працівників культури і мистецтва України.

У наступному розділі детально проаналізований соціокультурний контекст становлення особистості митців, які в історичній ретроспективі забезпечували творчий потенціал Рівненщини: поет і перекладач Борис Тен (Микола Хомичевський), мистецтвознавець: Герой України Борис Возницький і Юрій Лашук, народні і заслужені артисти України Анатолій Гаврюшенко, Володимир Сніжний, Георгій Киянов-Кияновський, театральний художник Сергій Вірославов і багато інших. Вони надихнули і виховали нову плеяда митців, яка достойно репрезентує сучасне українське мистецтво на вітчизняних і зарубіжних теренах.

У цьому контексті С.В. Виткалов ретельно формує творчі портрети відомих українських художників, скульпторів і дизайнерів, які все своє мистецьке життя нерозривно зв'язали з Рівненщиною: Костянтина Литвина (1938–1999), Феофана Бобрика, Олексія Литвина, Віктора Гвоздинського, Михайла Йориша, Петра Подольця.

Для культурологів України не є секретом, що родина Виткалових (батько Сергія, Володимир Григорович Виткалов, професор, завідувач кафедри культурології Рівненського державного гуманітарного університету) є великими поціновувачами і професійними знавцями поліського декоративно-ужиткового мистецтва. Тому не викликає запитань поява у монографії окремого розділу, який присвячений майстрам народної творчості.

Перед автором дослідження постало непросте завдання: вибрати серед авторитетних і знаних майстрів народного мистецтва Рівненщини тих, хто складе приклад їхнього безмірного служіння пропаганді і збереженню традиційної культури. Вважаємо, що і в цьому він не схибив, акцентуючи нашу увагу на унікальній творчості писанкарів (Вікторія Степанюк, Наталія Дребот), майстрів синкретичних видів мистецтва (Леонід Гринбокий), української народної іграшки (Ірина Зайцева), художньої вишивці (Орися Рябунець, Віра Нестерук).

Гармонійно доповнює розділ розповідь про творчу діяльність в галузі художньої вишивки, інших видах художньої практики та публіцистиці, рівненчанки за походженням, заслуженої артистки України Анжеліки Рудницької.

Протягом вже двох століть фотографія залишається не тільки технічним засобом фіксації будь-якої події, або особи, а й одним з жанрів мистецтва, шанувальники якого не зрадили своїм уподобанням і в часи сучасних технологій. Йдеться про художню фотографію, яка за словами Сергія Виткалова “торує свій шлях і стає важливим літописом вже новітньої доби”. Цей жанр мистецтва набув значної популярності на Рівненщині, що дозволило досліднику присвятити йому окремий розділ монографії, в якому ключовими фігурами є професійні майстри художньої фотографії, постійні учасники престижних фестивалів, виставок і фотосалонів як в Україні, так і за кордоном: Олександр Харват, Олексій Потянок, Олександр Купчинський. Їхня творчість розгорнула “ще одну сторінку у погляді на сучасні проблеми людства та впевнено демонструє ефект налагодження контактів”.

Форми прояву театральної творчості у добу новітньої історії України через персональну діяльність її організаторів, С.В. Виткалов ретельно аналізує у декількох контекстах:

– театральне аматорство регіону в організаційно-творчій ініціативі ветерана сцени Рівненського обласного академічного музично-драматичного театру, Почесного громадянина Рівного Атталії Гаврюшенко (1927–2013), яка багато років щиро вклала свою професійну майстерність і організаторський талант для багаторічної плідної роботи з аматорським студентським театральним колективом колишнього Рівненського державного педінституту, а нині народного молодіжного театру Рівненського міського Палацу культури “Текстильник”). Вона завжди зосереджувала основну увагу на створенні високопрофесійних вистав з метою формування у глядачів естетичних смаків, духовного розвитку, збагаченню національної культури;

– виміри професійної театральної творчості республіки визначаються у книзі на прикладі мистецької вдачі представника класичної школи національного театру, актора Рівненського обласного академічного музично-драматичного театру, народного артиста України Георгія Морозюка. Своїй високій професійній майстерності актор завдячує великому власному сценічному досвіду та творчому спілкуванню з провідними майстрами сцени сучасності: Армену Джигарханяну, Івану Миколайчуку, Богдану Бенюку, Костянтину Степанкову, Івану Гаврилюку, Миколі Оляліну, з якими неодноразово спілкувався під час творчих зустрічей і зйомках в художніх фільмах.

Художнє життя краю у парадигмах нових організаційних структур автор монографії детально розглядає в окремому розділі через діяльність творчих колективів і об'єднань різного мистецького спрямування, таких як:

– приватна галерея європейського живопису “Євро-Арт”, відкрита у Рівному в 2011 р. в рамках культурного проекту “Західна Брама”, куратор – кандидат історичних наук, доцент кафедри культурології Рівненського державного інституту культури Л.К. Костюк;

– інструментальне тріо “Срібна терція” у складі заслуженого працівника культури України Бориса Забути (керівник колективу і баяніст, аранжування, підготовка власних творів), Тетяни Бенедюк (бандура, вокал),

Людили Дьомушкіної (скрипка, вокал). Творчість цього чудового колективу оригінально визначається у дослідженні як концепт еволюції інституційних форм музичного мистецтва в сучасному соціумі;

– відомий в Україні та за її межами дитячий зразковий духовий оркестр “Смига” Дубенської райдержадміністрації (художній керівник, Кавалер Ордена “За заслуги” III ступеня, заслужений працівник культури України Василь Гайдайчук) розглядається у контексті зміни ставлення органів місцевої влади до культурної діяльності. На думку С.В. Виткалова “саме такі колективи стануть міцним форпостом на шляху до бездуховності української молоді, важливим засобом протидії світовим глобалізаційним тенденціям, спрямованим на тотальну уніфікацію культурного простору”;

– хореографічна агенція Рівненщини “Едельвейс” є, за визначенням дослідника, “культурним феноменом виховної практики регіону”. Він складається з народного ансамблю сучасного танцю “Сузір’я Едельвейс” (керівник О.С. Присяженко), зразкових (дитячих – Ю.М.) ансамблів: “Едельвейс” (керівник В.С. Супонькіна–Лагнюк) та “Едельвейсики” (керівник Т.В. Лагнюк). Агенція має потужну матеріальну і творчу базу для художнього експерименту і налічує у своєму складі близько 600 учасників, в основному дітей старшого і молодшого віку. На базі цього колективу створена і успішно функціонує “Прем’єр Ліга України”, яка має широкі повноваження в організації різноманітних мистецьких заходів з хореографії та вокалу.

Культура як самостійна галузь соціально-культурного будівництва в окремому регіоні України включає у себе широке коло державних і громадських органів, підприємств, установ, організацій, закладів культури. До цієї галузі належать: професійні мистецькі організації (театри і філармонії), образотворче, кіно-фотомистецтво, декоративно-ужиткове мистецтво, культурно-освітні заклади (музеї, бібліотеки, установи клубного типу), науково-методичні центри, творчі аматорські об’єднання, заклади освіти (вищі I–IV рівня акредитації) та дитячі (школи мистецтв, музичні і художні) тощо. А управління культурою полягає в організації створення, розповсюдження і популяризації творів літератури та мистецтва; забезпеченні поширення інформації і пропаганди досягнень культури; збереженні і використанні культурних цінностей; охороні творів мистецтва і пам’яток культури, підвищенні культурного рівня населення; керівництві підприємствами, організаціями, установами і закладами культури. Цій проблемі С.В. Виткалов присвятив окремий розділ монографії.

Аналізуючи матеріали, що знайшли своє відображення у розділі, автор рецензії спирався на власний, майже тридцятилітній досвід роботи на керівних посадах в галузі культури Рівненщини: начальника археологічної експедиції Рівненського краєзнавчого музею, заступника директора музею з наукової роботи, заступника начальника Рівненського обласного управління культури, начальника управління культури Рівненської обласної державної адміністрації. Це дає підставу зазначити, що вибір Сергієм Виткаловим кандидатів керівників і організаторів галузі культури і мистецтва в Рівненській області для розв’язання

поставленого у монографії завдання є вдалим і виваженим.

Далеко за межами України відоме ім’я завідувача кафедри культурології Рівненського державного гуманітарного університету професора В.Г. Виткалова, авторитетного вченого-культуролога, автора понад 230 наукових праць (у т.ч. 6 монографій та 6 навчально-методичних посібників з грифом МОН). Він неодноразово призначався офіційним опонентом під час захисту дисертаційних досліджень; є членом Експертної ради ДАК МОНУ, Банку експертів МОН України, вченої ради РДГУ. Постійно має низку аспірантів, що захистили дисертації на здобуття наукових ступенів кандидата мистецтвознавства, історичних наук, кандидата наук із соціальних комунікацій за відповідними науковими спеціальностями. Щорічно готує до 10 відгуків на автореферати дисертацій на запит спеціалізованих вчених рад.

Володимир Григорович є головним редактором фахових наукових періодичних збірників “Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: наукові записки РДГУ” за напрямом “мистецтвознавство” і “культурологія” (з 1991 р.), альманаху “Актуальні питання культурології” (з 2004 р.), що мають реєстрацію Міністерства юстиції України (вийшло друком понад 50 томів); членом редколегії наукових збірників у Маріупольському державному університеті за напрямом “Культурологія. Філософія. Соціологія”, енциклопедичного збірника “Культурно-мистецькі пам’ятки Рівненщини” обласної держадміністрації; редактором періодичного альманаху “Народна творчість Рівненщини” обласної ради; упорядником та науковим редактором і рецензентом низки монографій.

Понад 170 студентів під його керівництвом брали участь у наукових та науково-практичних конференціях різних рівнів, у т.ч. міжнародних.

Професор В.Г. Виткалов завжди в центрі культурного життя краю. Його знають і щиро поважають працівники культури і мистецтва Рівненщини від працівників апарату управління культури облдержадміністрації до завідувача сільським клубом, майстра народної творчості, учасника аматорського художнього колективу.

На сторінках розділу представлений також творчий портрет багаторічного організатора дитячої художньої творчості Рівненщини, талановитого художника, директора Рівненської художньої школи, члена Національної спілки художників України, заслуженого працівника культури України А.І. Мартиненка (1940–2013). На думку автора монографії талант організатора дозволив Анатолію Івановичу здійснити прорив у дитячому мистецькому середовищі обласного центру. За період 1970–2011 років учнівський контингент школи збільшився з 120 до 400. Багато її випускників, у т.ч. учнів А.І. Мартиненка, на професійному рівні продовжили кар’єру художника і скульптора.

Анатолій Іванович зробив значний внесок в естетичне оздоблення Рівного; він був членом оргкомітетів і головним художником багатьох міжнародних, всеукраїнських, обласних і міських мистецьких заходів та учасником 50 (у т.ч. 20 персональних) виставок образотворчого мистецтва, автором понад 400 художніх творів.

В.Г. Виткалов, А.І. Мартиненко, інші організатори культури і мистецтва Рівненщини, творчі портрети яких представлені на сторінках дослідження, в якості професіоналів своєї справи є прикладом для сучасних керівників і організаторів галузі.

Новаторський потенціал регіонального розвитку культурно-освітньої сфери автор монографії розглядає з позиції вдосконалення професійної підготовки фахівців за спеціальностями, які необхідні, виходячи з потреб сучасного суспільства. Їхня підготовка повинна здійснюватися з використанням новітніх методик та інформаційно-аналітичного забезпечення, виключно у спеціалізованих вищих навчальних закладах (вишах і коледжах) та в державній системі перепідготовки кадрів і підвищення кваліфікації працівників культурно-освітніх установ. Проте, позитивний ефект можливий лише при умові тісної співпраці навчального закладу з об'єктами практичної діяльності на місцях, особливо в сфері організації дозвілля населення.

Без професійного керівництва це неможливо. Виходячи з цього, С.В. Виткалов робить висновок, що “професійне керівництво” – “це твереза оцінка попереднього досвіду управління чи будь-якої іншої організації діяльності і вміння робити логічні, може й не зовсім втішні для себе, висновки з колись ухвалених власних рішень. Гарантом чи підтвердженням необхідності цих змін може виступати понад 20-річний досвід організаційно-культурної діяльності сфери культури за роки державної незалежності України”.

Завершує монографію розділ “Культурно-мистецькі процеси в регіоні як відображення загальних тенденцій розвитку культури України”, у якому всебічно аналізується сучасна культурна практика держави у регіональних вимірах: її проблеми і тенденції функціонування.

Спираючись на результати дослідження, його автор вважає, що провідна роль у стимулюванні культурно-мистецької діяльності в окремому регіоні України належить дієздатній тріаді: органам місцевого самоврядування і державного управління галузю, місцевій громадськості, національна ментальність якої сформувалась за роки незалежності і безпосередньо працівникам культури і мистецтва, професіоналізм і творча наснага яких повинні відповідати сучасним духовним потребам громадян.

Проблематика монографії є дуже розлогою і багатоманітною, охоплює непрості питання сучасного розвитку української культури на державному і регіональному рівні, виходить на сутність керівника в галузі культури і мистецтва, всебічно і професійно розглядає місце особистості в культурі і мистецтві (художника, артиста, працівника клубної установи, бібліотекаря, музейника, майстра народної творчості тощо) як запоруку всебічного задоволення художньо-творчих потреб різних верств населення краю.

Не уникаючи відповідей на складні проблеми духовності, дослідник монографії, тим не менше, дає свої наукові і виважені з точки зору наукової парадигми пропозиції.

На нашу думку, С.В. Виткалов через роль фахівця здійснив надзвичайно глибокий і пізнавальний аналіз як державної політики в галузі культури, так і ставлення до неї в окремому регіоні (у нашому випадку – в

Рівненській області), яке вимагало певної конкретизації, доповнення і вдосконалення у відповідності до історичних і культурних традицій, творчих, економічних і кадрових можливостей.

Не вдаючись до детальнішого аналізу, можна констатувати, що науковий рівень і актуальність монографії С.В. Виткалова не викликають жодного сумніву; вона заслуговує на те, щоб з нею ознайомились не тільки культурологи, а й наукова громадськість і фахове середовище. На сьогоднішній день вона є найбільш повною, виваженою і документально обгрунтованою репрезентацією складної проблеми загальнодержавного і регіонального розвитку культури і мистецтва в Україні.

Nikolchenko Y.M., associate professor, Department of cultural and informational activities, Mariupol State University (Ukraine, Mariupol), nikolchenko46@mail.ru

Review of the monograph: Vitkalov S.V. Cultural Ukraine in the regional dimension: artists, art groups and organizers of the cultural and artistic life of the region: Monograph / Sergey Vitkalov. – Rovno: Dyatlik M, 2014. – 362 s., il.

Никольченко Ю.М., доцент кафедри культурології та інформаційної діяльності, Маріупольський державний університет (Україна, Маріуполь), nikolchenko46@mail.ru

Рецензия на монографию: Виткалов С.В. Культурно-художественная Украина в региональных измерениях: художники, художественные коллективы и организаторы культурно-художественной жизни края: Монография / Сергей Виткалов. – Ровно: Дятлик М., 2014. – 362 с., ил.

* * *

Римаренко С.Ю., доктор політичних наук, провідний науковий співробітник, Інститут політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України (Україна, Київ), gileya.org.ua@gmail.com

ПОТЕНЦІАЛ ПОЛІТИЧНОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН. (рецензія на монографію: Гнатюк М.М.– Житомир: “Рута”, 2013. – 316 с.)

Дослідження феномену європейської інтеграції утвердилось в Україні як повноцінний науковий напрям. Наявні ґрунтовні дослідження багатьох сфер інтеграційного процесу в Європі з точки зору соціології, політології, права, економіки. Однак більшість літератури зосереджується на описі та аналізі інститутів та процесів, які мають місце в Європейському Союзі. Рецензована монографія є однією із небагатьох наукових праць, які досліджують природу політичної поведінки ЄС, розглядаючи його як цілісного і окремого політичного актора. Тому перевага цієї праці полягає як раз у намаганні створити концептуальне підґрунтя розгляду міжнародної діяльності ЄС та його ролі в світовій політиці. Варто відмітити, що важливість роботи обумовлюється також тим, що втрачуються наслідки останнього реформування, коли відбувається кристалізація ЄС як окремого актора міжнародних відносин та окреслюються перспективи його розвитку на основі змін запроваджених Лісабонською угодою.

Ще зовсім недавно, у часи геополітичного змагання і домінування великих держав, в політологічній науці не існувало жодного розходження в розумінні держави як основного актора, що здатний представляти народ і реалізовувати зовнішню політику. Взаємодія на